

POGLEDI NA AUSTRALIJU U RAMAZANU

Mustafa SPAHIĆ

UDK 323.113:28(94)
821.163.4(497.6)-992

SAŽETAK: Jedna od bitnih literarnih formi unutar islamske kulture je putopis koji sve više odumire usljed različitih kulturnih mijena. No, putopis i dalje može biti korisno sredstvo za razumijevanje dalekih svjetova i stjecanje uvida u njihov izgled u funkcioniranje. Posebno može dati dobre efekte ukoliko se uz puke opise ponude stanovite sociološke, kulturološke i društvene elaboracije. Takav uvid nam nudi esej "Pogled na Australiju u ramazanu". Ovaj rad ima ambiciju ponuditi osnovne historijske, demografske i kulturološke informacije o Australiji. No, fokus ovog rada je na Islamskoj zajednici Bošnjaka u ovom dijelu svijetu njihovom statusu, historijskom razvoju i djelovanju. Autor nas upoznaje sa velikim brojem džemata i likova koji su okupljeni oko njih i koji presudno utječu na okupljanju rasute bošnjačke zajednice na ovom prostoru.

Ključne riječi: Australija, Islamska zajednica, kasas, društvena morfologija, društvena fiziologija

U svetoj knjizi muslimana se kaže: "U kazivanju o njima (događajima i prošlim generacijama) je Ibret – pouka za one koji su umom i razumom obdareni. Kur'an nije puka i izmišljena besjeda, već je on ovjera i polog koji priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, on je temelj i platforma objašnjenja za sve, uputa, putokaz i milost svakom narodu koji ispravno vjeruje." (Kur'an, 12.-111.) Kur'anskim kazivanjem *kasasom* o poslanicima, vjerovjesnicima, njihovim narodima, tokovima, procesima i sudbinama Allah dž.š. živim generacijama besplatno pruža i dariva Pouku – Ibret, Istinu koju pred ljude podastire- *Takdikallezi bejne jedejbi*, Platformu i Teoriju kao osnovu za svako objašnjenje- *Tefsile kulle šejin*, Uputu i Putokaz- *Huden*, Milost- Rahmet, Savjet- *Mevizet* i lijek za srca i duše- *Šifaun Lima Fissuduri*, pod jednim jedinim uvjetom- da se bude čovjek ili narod vjernika. Svaki čovjekov i ljudski suvisli i relevantni

trag, otisak i ostvarenje u stvorenom svijetu iznutra kroz kulturu, etiku i obrede, na temelju vjere i religije, i izvana kroz civilizaciju i politiku, na temelju nauke, zakona i države, u okviru vremena i prostora, naziva se povijest. Vrijeme i prostor su jedina dva čista, nepodmetnuta, neprojektirana, nenametnuta, nemontirana, neideologizirana, nešablonizirana, nevještačka, nekonstruirana, čovjekova i ljudska, samo od Allaha darovana zora, okvira, oblika, forme, obale i Arhimedove tačke, između kojih i unutar kojih čovjek i ljudi, kao svjesna i slobodna, osjetilima, razumom, umom, sviješću, savješću i pameću obdarena bića ostavljaju svoje tragove, otiske, derivate i rezultate u vremenu i prostoru. Jedan okvir, vrijeme ili vertikalnu čovjek saznanje sistematskim i metodološkim proučavanjem povijesti. Sa stajališta Islama, povijest ima tri dimenzije: *Kasas* kao Božije kazivanje i svjedočenje o poslanicima, vjerovjesnicima, zajednicama, narodima i njihovim načinima

života, sudbinama i događajima odgovara na pitanje zašto su se (uzroci i razlozi) događaji dogodili i omogućava njihovo unutrašnje smisljeno povezivanje i razumijevanje. Na temelju *Kasasa* kao pologa islamska povijest- *sira*, druga dimenzija kazuje stvarne, ljudskom iskustvu, umu i pameti, dostupne događaje, onako kako su se oni dogodili bez izmjena, uvećavanja ili umanjivanja. Tako *sira*-historija odgovara na pitanje šta i kome se dogodilo to što se dogodilo. Za Wilhelma Diltheya povijest u sebi nosi veliku spoznajnu moć i: "Povijesni pogled na svijet (*Weltanschauung*) je oslobodilac ljudskog duha od posljednjih okova koje prirodna znanost i filozofija još nisu postigle, ali gdje su sredstva da se nadiđe anarhija uvjerenja, koja prijeti da provali." Treća dimenzija povijesti *tarih*, odgovara na pitanje kada su se događaji dogodili i utvrđuje njihov slijed i redoslijed. Prostor ili prirodu onakvu kakva jeste, stvorenu od Boga, proučava zemljopis ili geografija. Zato,

prema nobelovcima Robertu Hazenu i Džejmsu Trefilu obrazovan čovjek se smatra kulturnim ukoliko ima makar elementarna znanja o religiji, filozofiji, umjetnosti, politici, povijesti, geografiji i nauci. Vratimo se temi. U Australiju se može ući izvana, pomoću društvene morfologije i iznutra, pomoću društvene fiziologije, što objedinjeno sačinjava morfološku bazu društva. Kazano jezikom društvene morfologije, Australija je Australijski savez- Commonwealth of Australia, kojeg sačinjavaju ove savezne države i teritorije: New South Wals, glavni grad Sidney, Viktorija, glavni grad Melbourne, Queensland, glavni grad Brisbane, South Australia, glavni grad Adelaide, Western Australia, glavni grad Perth, Tasmania, glavni grad Hobart, Northern Territory, glavni grad Darwin, Australian Capital Territory, glavni grad ali i države, Canberra. Teritorij pod administracijom Australskog saveza, koji nisu uključeni u njemu su: Papua, Otočje Nortfolk, Starateljski teritorij Nove Gvineje, otočići Ashmore, i Cartier, otočići Heard i McDonald, otočje Cocos (Keeling), otok Christmas, te Australski antarktički teritorij na površini od 7.686.848 m² i sa oko 25 do 30 miliona stanovnika. S obzirom na površinu Australija je poslije Rusije, Kanade, Kine, SAD i Brazila šesta zemlja po veličini a poslije Kanade je najrjeđe i najslabije naseljena zemlja u svijetu. S obzirom da se društvena morfologija odnosi na demografiju i geografiju seoskih i gradskih centara, na ukupnu geografsko-demografsku situaciju naroda i njegove organizacije, broj stanovništva, njegovu gustoću naseljenosti i raspored u prostoru čije je stanovništvo koncentrirano u gradovima u Sidneyju skoro 7 miliona sa okolicom, Melbourneu 5 miliona, Brisbaneu od 2 do 3 miliona, u Perthu blizu 2 miliona, u Adelaidu od milion do milion i po stanovnika, u Canberri, Hobartu, Darwinu i Gold Coastu, može se kazati da apsolutna većina stanovništva živi u gradovima. Što se tiče rasporeda naseljenosti teritorij Australije izuzetno je

neravnomjerno i neuravnoteženo naseljen. Perth je u jugozapadnoj Australiji, Sidney jugoistočnoj, Brisbane je sjeverno od Sidneyja, Canberra svega tristotinjak kilometara od Sidneyja, Adelaide je na jugu između Perthu i Melbournea, a Melbourne nekako dođe kao geografsko središte. Tokom svojih putovanja 1769.-1770., 1772., 1777. Cook je pridonio za Evropu, otkrivanje i upoznavanje Australije. On je sve nove zemlje stavio pod britanski suverenitet, i cijeli dio istočnog kontinenta nazvao New South Wales – Novi Južni Wales. Malo kasnije Australija je djelomično služila Engleskoj kao kažnjenička kolonija. U januaru 1788. godine iskrao je kapetan Philip nešto više od hiljadu zatvorenika i formirao prvu evropsku naseobinu na mjestu sadašnjeg Sidneyja. Ubrzo počinje i naseljavanje slobodnjaka u Tasmaniji 1803. godine, Viktoriji 1804. godine, Queenslandu 1824. godine, južnoj Australiji poslije 1820. godine i u zapadnoj Australiji 1827. godine. Od 1840. godine postepeno u pojedine krajeve Australije prestaje deportiranje osuđenika. Geografski gledano i reljefno kazano veliki dio Australije je pustinja. Ali ta zemlja ima velike izvore i rezerve: željezne rude, nafte, plina, uglja, urana, opala i dragog kamenja i dijamanta. Malo kome može na um pasti, a kamo li da zna da u Australiji ima najviše kamila na svijetu. U tu zemlju kamile počinju stizati iz Indije i Afganistana 1841. godine kada engleski kolonisti dovode muslimane kao goniče deva u Australiju. Upravo sinovi tih prvih muslimana su prvi kao muslimani stupili na tlo Australije a u Adelaidu će 1888–1889. godine sagraditi prvu džamiju. Ona je kasnije popravljena i proširivana i danas ima četiri munare. Iako su je sagradili Afganistanci to je internacionalna džamija svih muslimana svijeta i u njoj je skoro pola stoljeća imam, hatib i muallim bio h. Ahmed ef. Ska-ka, iz ugledne sarajevske porodice i brat h. Avdage, djeda današnjeg gradonačelnika Sarajeva. Australija je poznata i po uzgoju ovaca, koza,

goveda i konja. Ipak, najpoznatija životinja koja živi na tlu te zemlje je kengur. Najpoznatije drvo koje raste u toj zemlji je eukaliptus. List tog drveta je otrovan za svaku životinju osim za koalu. Međutim, ona životinja koja jede kualino meso, ona krepa. Drugo poznato drvo je džar. U Australiji, usljed povoljne klime, uspijeva južno voće i povrće. Odnos prema prirodi u Australiji je izuzetan i poseban. Obišao sam SAD, Kanadu, Evropu, dijelove Afrike i Azije ali na gradove tako čiste, uređene i sređene kao u Australiji nisam naišao nigdje u životu. Svi gradovi u kojima sam boravio u Australiji: Perth, Adelaide, Melbourne, Brisbane, Sidney, Canberra i Gold Coast su u ljudskim granicama savršeno čisti, uređeni i sređeni gradovi. Nije prvo i pravo pitanje, pri ovakvoj tehnici i tehnologiji kako se dostigao takav i toliki stepen higijene i izvanjske čistoće nego kako se ona permanentno održava, sadržava i produžava. Za to treba građanska identifikacija, građanska posvećenost, građanska vrlina, građanska dispozicija, vizija, misija, efektivnost i efikasnost sa prirodom, okolinom, zemljom, društvom i državom, posebno sa mjestom ili gradom u kome se radi i živi. Građanska identifikacija podrazumijeva izvanjsko poistovjećenje svog fizičkog bića sa mjestom u kome se živi i radi. To znači, ukoliko prljam i zagađujem ulice i grad, tada prljam i zagađujem vlastito biće, žiće, djecu i porodicu. U ambijentu prljavštine nikada ne borave ni meleki, ni velike misli, ni duhovnost, ni prave ideje, ni suvisle vizije nego samo sotone i demoni koji preko fikcija, fantazija, utopija i stereotipija okreću ljude jedne protiv drugih. To su bitne geografske odrednice. A kada je u pitanju etnografija, za razliku od bilo koje evropske zemlje i evropskog naroda, Australija kao i SAD, u biti ne počiva ni na naciji, ni na ideologiji, ni na etnosu, ni na konfesiji oličenoj u crkvi kao dinosaurus organizaciji, nikako i nipošto u evropskom smislu i vrjednovanju, ima i ideologije, ne i nipošto na evropski način, ima i crkava ali

nikako i nipošto na evropski način, ima i države, ali ne na način kakva je država u Evropi. Što se tiče Evrope u svakoj evropskoj državi nacionalno određenje prethodni domovinskom i kroz nacionalnu državu čini ga svojim pukim sredstvom i instrumentom. To je samo dokaz da su sve evropske države prije i iznad svega, bez obzira koliko moćne i razvijene, samo nacionalne države, i da one svakom drugom i drugačijem, bilo prava, bilo slobode, bilo himnu, bilo zastavu, bilo rad, bilo prostor, bilo obrazovanje, nude samo iz pozicije svoje nacionalne države. Kada bi Australija kao bilo koja država počivala samo na naciji ona bi se brzo raspala. Kao svojevrsni kompendij rasa, nacija, etnosa, i zavičaja, Australija ne asimilira, ne izolira, niti istiskuje ljude iz sebe nego ih kroz minimum zajedničkog integrira tako da svi oni u slobodi i ravnopravnosti bez izuzetka postaju Australci ostajući u svojim rasnim i nacionalnim posebnostima: (Kinezi, Koreanci, Vijetnamci, Pakistanci, Afganistanci, Turci, Arapi, Indijci, crnci, melezi, bijelci, žuti), konfesionalnim: (protestanti, katolici, ortodoksi, hindusi, budhisti, taoisti, jevreji) nacionalno-etničkim, narodnim, kontinentalnim i regionalnim odrednicama i posebnostima tako da se ta zemlja nadaje i funkcionira kao Babilon vjera, religija, kultura, jezika, tradicija i običaja. Zakoni svake evropske zemlje zato što su nacionalni su limitirajući i aristokratski, oni po svojoj biti nastoje da bogatstvo i vlast osiguraju za svoju naciju naspram cjeline građana a zakoni Australije zato što su građanski a ne nacionalno- demokratski imaju za interes i cilj sve građane. Zakoni u aristokraciji, a svi nacionalni zakoni su aristokratski, se donose brže ali su zakoni građanske univerzalne demokracije dalekosežniji i po cilju obuhvatniji. U Australiji domovinsko određenje kao univerzalno prethodni i ima primat, za razliku od Evrope, nad bilo kojim partikularnim i posebnim, kao što su nacionalno, etničko, jezičko, rasno i konfesionalno, s tim da se nikada

ničije, ni posebno ni pojedinačno, određenje ne dovodi u pitanje. Da bi Australiju razumjeli kao sistem, kao red, kao poredak, kao vladavinu prava i pravnu državu, moramo razumjeti teoriju funkcionalizma, čiji je najizrazitiji i najpoznatiji predstavnik Talcott Parsons. Funkcionalizam u biti polazi od dvije neupitne premise- društvo je u suštini harmoničan organizam i funkcionalno (ne idejno, ne ideološko, ne nacionalno, ne konfesionalno, ne rasno, ne jezičko, ne kulturno, ne obrazovno- odgojno kao u Evropi) jedinstvo je njegova temeljna karakteristika. Svaki pojedinac, svaki dio, ustanova i institucija vrše izvjesnu pozitivnu funkciju koja je doprinos održavanju, unapređenju, bogaćenju i snaženju postojeće strukture, odnosno njenom stalnom vraćanju, kao kretanje svemira u ranije stanje ekvilibrija. Funkcija svakog pojedinca i svakog dijela je pozitivnija ukoliko se kroz nju u kretanju i oplođavanju kapitala ostvaruje veći profit. Društvo je u biti socijalni i funkcionalni (ne nacionalni, ne konfesionalni kao u Evropi) sistem koji se prema Parsonsu, sastoji iz socijalne akcije i funkcionalnog jedinstva. Socijalna akcija sastoji se iz tri bitna elementa: pojedinca, akcije, i socijalnog miljea ili ambijenta. Svojestvo i priznanje društvene akcije ima samo ono ponašanje i djelatnost koja je motivirana i usmjerena prema nekom cilju i to onom cilju koji se u okviru slobode, sigurnosti, mira i ravnopravnosti između više alternativa bira najkorisniji za društvo i najpogodniji za sebe. Najbolje se iz učenja funkcionalizma vidi da Australija kreće iz pojedinca, njegove akcije u ambijentu slobode izbora, proritetno na korist domovine putem poreza i na vlastito dobro a Evropa kreće iz grupe (nacije, etnosa, konfesije) na korist nacionalne države a ne domovine za sve građane.

Muslimani na tlu Australije

Muslimane na tlu Australije iz Afganistana, Pakistana i Indije polovinom 19-og stoljeća, preciznije 1841. godine, počinju useljavati

kolonizatori Englezi kao goniče deva i graditelje puteva u toj zemlji. Poslije Prvog svjetskog rata počinju se u tu zemlju doseljavati i muslimani iz drugih krajeva i zemalja svijeta, posebno: Turci, Albanci, Bošnjaci i Arapi. Treći talas brojnijeg useljavanja muslimana u Australiju kreće poslije Drugog svjetskog rata. Prvi Bošnjak imam u Australiji bio je poslije Drugog svjetskog rata i to skoro pola stoljeća rahmetli Ahmed ef. Skaka, u internacionalnom džematu u Adileaideu. On je prvi uspostavio čvrste veze između Bošnjaka i Afganistanaca. Negdje oko 1980. godine ili čak i od prije neki su bošnjački imami i alimi: rahmetli Ibrahim Džananović, rahmetli Asim Aždahić, Seid Smajkić, Bilal Hasanović, hafiz Ismet Spahić, Zijad Ljevaković, Osman Đogić, Azem Efendira, Đevdet Šošić, Ifet Mustafić, Izudin Mezit, Ibrahim Omerdić i neki drugi su na tlu Australije pokušali organizirati i uspostaviti stalne i kompletne džemate. Allahovim emerom, milošću, pomoću, ali i njihovim sebebom na tlu Australije danas u punom kapacitetu djeluje i funkcionira sedam džemata: u Pertu, u Adelaideu, u Melbourneu dva, u Brisbaneu, i Sidneyju dva. Od svih pojedinaca koji su dali najveći obol i doprinos za uspostavljanje, funkcioniranje, održavanje, sadržavanje i nastavljanje rada svih bošnjačkih džemata u Australiji, dao je doskorašnji imam u Sidneyju, a glavni imam u Australiji, h. Salih ef. Mujala. Njegov iman, itikad, sabur, uspravnost, ustrajnost, vjerodostojnost, dosljednost i predanost misiji i pozivu imama i alima nadilazila je sve smutnije, pomutnije, munafička minska polja, paklene zamke, opake i opasne intrige. Unazad nekoliko mjeseci h. Salih ef. je u zasluženoj penziji, ali on nipošto nije u mirovini od misije. On je nepune 34 godine vršio funkciju imama, muallima, hatiba u džematu "Gazi Husev-beg" u Sidneyju, i glavnog imama za Australiju. Na mjestu imama, muallima i hatiba u džematu naslijedio ga je hafiz Ensar Čutahija, Sarajlija, gazinovac koji je diplomirao

na FIN-u, koji perfektно govori engleski i arapski jezik. To je inače mlađić sa najvećim pamćenjem - kuvveti Lafzijom koji je ikada preda mnogom učio u mektebu i medresi. Da mu dragi Allah primjereno pamćenju podari i mudrost u vođenju džemata. Desna ruka h. Salif efendije unazad 23 godine, drugi imam u džematu Smitfuldu (Smitufield) u Sidneyu h. Jasmin ef. Bekrić, koji je naslijedio h. Salih ef. na funkciji glavnog imama je odmah iza njega po ukupnom doprinosu za sveukupni život Bošnjaka u Australiji. Iskren, hrabar, odlučan, efektivan, efikasan, i odvažan svaki se dan sebi miješa u posao i pravi je izbor za glavnog imama. Sidney ima sve materijalne, kadrovske, ekonomske, ljudske resurse (blizu 1000 članova) da postane impozantan Islamski i kulturni centar Bošnjaka. Krenuo sam s kraja. Vraćam se na početak. Od 1998. godine, kada sam bio u SAD, imao sam žarku želju da odem u Australiju. Allahovim emerom i sebebom Uprave Rijasetu za Međunarodne odnose i dijasporu Islamske zajednice u Australiji ta se želja ovog ramazana i ostvarila. Naime, 25. maja u četvrtak navečer na aerodromu u Perthu dočekao me izuzetno sposobni i dobronamjerni predsjednik-mutevelija džemata hadžija Said Smajić. U milionskom gradu Perthu živi 1000 bošnjačkih porodica sa svih prostora bivše SFRJ i ima 200 članova Islamske zajednice. Unazad četiri godine funkcionira kompletan džemat sa svim vjerskim aktivnostima, vjerskom poukom za sve uzraste, raznim grupama i sekcijama. Klanja se džumu a i poneki dnevni vakat. Imam je Mirsad ef. Kozica, studirao u Turskoj, sa izuzetno lijepim glasom i tačnim učenjem Kur'ana. Vrijedan, uporan, dobronamjerman imam. Pravi imam i hodža poziva i misije. Rezultati u radu svaki dan postaju očigledniji. Zajednicu vjernika ili vanjsku dimenziju vjerskog života uz muteveliju h. Saida Smajića pomažu njegovi prvi saradnici potpredsjednik Zafir Kadrić, sekretar Edin Livnjak, blagajnik Behudin Memić,

i član Dževad Omeragić i Muhammed Kuč. Interesantno sadašnji džemat u Perthu se nalazi u zgradi koju su mu iznajmili Aboridžani - domoroci u Australiji i to po simbolički niskoj cijeni. Kada sam bio u muzeju Aboridžana - naroda koji je sveden na egzotičnu grupu prisjetio sam se kur'anskih ajeta: "I koliko smo naselja uništili, čiji su stanovnici grješni bili, i ona su opustjela, samo su ruševine ostale! I koliko bunareva ima zapuštenih, i koliko visokih palata ima praznih! Zašto oni po svijetu ne putuju, pa da srca njihova shvate ono što treba da shvate i da uši njihove čuju, ono što treba da čuju, ali oči nisu slijepa, već srca u grudima." (Kur'an, 22:45 i 46.). Također sam se prisjetio da je historijska komparacija, na temelju kur'anskog kasasa, metoda i osnovni ključ za razumijevanje i smisleno povezivanje društvenih odnosa, procesa i pojava. Prema Emilu Durkheimu historijska komparacija pruža solidnu osnovu da ljudi steknu uvid kako određene ustanove i institucije nastaju u vremenu i prostoru, kako se razvijaju, kako dolazi do njihove metamorfoze i prelaženja u različite pa čak i suprotne namjene od želje samih osnivača, slabljenja, raspada i nestajanja. Zato se kaže u utrobi svakog društva, njegovih ustanova i institucija nalaze se klice vlastite propasti. Ono što je Amerika preko bijelog čovjeka iz Evrope uradila Indijancima u sve tri Amerike to je Australija preko istog bijelog čovjeka iz Evrope uradila od Aboridžana i Bušmana. Kroz sudbinu Indijanca ja sam naslutio sudbinu Arapa a kroz sudbinu Aboridžana u njihovom muzeju sudbinu Palestinaca. Inače, Bošnjaci u Perthu na ogromnom prostoru grade velebni Islamski - kulturni centar sa džamijom na kube i munarom. Uz džamiju grade imamski stan, poslovnu zgradu, obdanište. Tu je i veliko parkiralište, ali i sportski tereni. Bio bi grijeh ne spomenuti domaćine Salku i Nevzet hanumu Hajlovac koji su me u svoju kuću kao musafira i vlastito dijete primili i sehurima ugostili šest

dana. Kad smo kod domaćina kod kojih sam boravio ugodnije i slobodnije nego u vlastitoj kući moram istaknuti još tri. To su hadžija Bekto Hećo, njegova hanuma Sabaheta i sinovi Resul i Mensur. Heće poznajem preko hadžije Emina mutevelije iz Boljakovog potoka punih 40 godina. Hadžija Emin je amidža hadžiji Bekti kod kojeg sam boravio pet dana i pet noći u Melbourneu u džematu Noble park. Hadžiju Bektu u bosanskoj nošnji prepoznaje čitava Australija. Dok sam boravio kod njega više je mene sa svojom hanumom pazio nego oba svoja sina. Treći domaćin kod koga sam odsjeo, također u Melbourneu u džematu "Deer Park" kod predsjednika-mutevelije hadžije Senada Jusufovića-Brace. On, njegova žena Sabra i dva sina za pet dana i noći koliko sam boravio kod njih sve su činili da meni bude i ljepše u njihovoj kući nego njima samima. Četvrti domaćin u čijoj sam privatnoj kući boravio pet dana i pet noći u Brisbaneu jeste krajišnik iz Bužima Mirsad Duranović, njegova hanuma Šefika sa dva zlatna sina. To je porodica pravih muslimana koja više govori dobrim djelima nego riječima. Ove četiri porodice koje su me 21 dan primile u svoje vlastite kuće su živo svjedočanstvo da musafir nije umro kod Bošnjaka u Australiji. Vratimo se konkretnom poslu. Nakon Perthu 31. maja 2017. godine avionom sam se prebacio u Adelaide u gradu gdje su formirani prvi džemati i gdje je i prvi Bošnjak radio kao imam. Nažalost, danas bošnjački džemat u tom gradu nema stalnog imama. Tako su mene na aerodromu dočekali ramazanski teravij imam, gazinovac koji je diplomirao FIN, izuzetno vrijedni, ozbiljni i obrazovani Ibrahim ef. Hadžihasanović i sekretar džemata Safet Gredelj. Predsjednik džemata je Muradif Muratović. Od poznatih ljudi u tom džematu tu su: Tarik Skaka, hadžija Kemal Zulfić, i hadžija Redžo. Upozoravao sam ih da nije uredu da u Adelaidu ima 2500 Bošnjaka a da džemat nema stalnog imama i da je u tako kratkom

vremenu promijenjeno toliko imama. Sve vrijeme boravka u Adelaidu boravio sam sa Ibrahim ef. Hadžihasanovićem u kući sekretara Safe-ta Gredelja. Nas dvojica bilo smo sami. Iftare smo imali u džamiji i od iftara smo nosili hranu za ručak. Možda je izvanjski problem džemata u Adelaidu što su kulturni klub i džamija u istoj zgradi nekadašnje velike škole. U nedjelju četvrtog juna do iza džume u petak devetog juna, iz Adelaida sam avionom prešao u Melbourne. Na aerodromu su me dočekali predsjednik džemata Mirsad Dželalagić sa sinom sekretarom zajednice Edinom. Tu je u džematu i drugi Mirsadorov sin Mehmed, hadžija Bekto sa svoja dva sina zatim izuzetno sposobni i darežljivi hadžija Esad Alagić i njegova porodica, hadžija Bećo Bilić. Tom džematu pripada i profesor Habib Mandžić, te odnedavno i h. Salih Mujala, doskora glavni imam za Australiju. Poslije Zagreba u doba Salima Šabića ja nikada nigdje u životu kod Bošnjaka u džematu nisam susretao više čestitih, dobronamjernih i raznoliko obrazovanih ljudi nego u Noble parku. Zekjata i vitara taj džemat ove godine je skupio 38 hiljada KM a na Bajramu je bilo 2.000 ljudi. Uz džamiju su još dva velika objekta za raznovrsne, hairli i korisne namjene. Džemat ima viziju i perspektivu da se razvije u pravi i kompletni Islamski centar. Unazad nekoliko mjeseci imam u džematu je Ismet ef. Purdić. Od 9. do 14. juna prešao sam u drugi džemat u Melbourneu u Deer Park kod imama, inače zemljaka, Muhammed ef. Džidića. Oba imama u tom gradu i Ismet ef. Purdić i Muhammed ef. Džidić su prave hodže. Imaju međusobno povjerenje, saraduju i iskreni su jedan prema drugome. I ovaj džemat uz džamiju ima veliki prostor i pomoćnih objekata. Džamijski odbor vode predsjednik Senad Jusufović, sekretar Šaćir Lačević, blagajnik, hadžija Zijad Glamočić, članovi Davud Kojić koji je gazinovac i pravnik, izuzetno sposoban i pošten pravnik i Zahid Odošić. Tu si i Davudovi

sinovi i hanuma, porodica Dizdarević, mojih prijatelja, hodže Meziti, Izudin i Reuf, hafiza Aletić. U oba džemata u Melbourneu se klanja svih pet vakata namaza, na teravije je dolazilo po nekoliko stotina vjernika, članova i jedan i drugi imaju od 750 do 1000 i od šale mogu imati po dva imama. U tom gradu najviše živi Bošnjaka, možda i deset hiljada i to skoro svih struka, profesija i zanimanja. Što je jako bitno od svih gradova najviše ih je koncentrisano oko džamija u tom gradu. Od srijede 14. juna do ponedjeljka 19. juna 2017. godine bio sam u Brisbaneu kod starog prijatelja, nekada glavnog imama u Srebreniku, h. Sifet ef. Omerovića. On po zaslugama za vjerski život u Australiji od 2001. evo punih 16 godina, stoji uz bok h. Salih ef. Mujale i h. Jasmin ef. Bekrića. On je njihov prvi i najvažniji saradnik. Za islamski život muslimana u Brisbaneu jedan od najzaslužnijih je upravo on. U Brisbaneu gradu u kome živi maksimalno 1500-2000 Bošnjaka sa 450-500 članova muslimana ne samo Bošnjaka na čelu sa Sifet ef. napravljena je druga po veličini i ljepotica u Australiji džamija odmah iza one turske u Sidneyju. Džamiju Bošnjaka, ustvari kompletna Islamski- kulturno-obrazovno- odgojni centar, širine 36, dužine 25 metara, mogla je napraviti samo nesalomljiva vjera, dalekosežna vizija i nezaustavljiva energija. O čemu se radi dovoljno je ilustrirati da je Sifet ef. nabavio i kupio sva drvena vrata u džamiji u Indoneziji koliko bi samo jedna ulazna koštala u Australiji. Mermer je kupljen u Kini zato što je Sifet ef. utvrdio da je on jeftiniji od pločica u Australiji. Pri džematu djeluje i medresa koja radi četiri dana u hefti. Da ne bude zabune, ona ne školuje hodže nego osposobljava muslimane. Svaki vakat se klanja u džematu. Odnedavno je džemat pojačala i Lejla Ganijun, svršenica Gazijine medrese, udata za sina Mirsada Duranovića. Prvi imam u Brisbaneu je bio Osman ef. Đogić. Poslije njegovog odlaska džemat se rasuo i prijetila je opasnost

da se ugasi. Danas na džuma namazu bude od 400 do 500 klanjača, a na teraviji do 300. U toj džamiji najviše klanja muslimana iz drugih zemalja, a Kur'an uči devet hafiza. Džemat ima sve potrebne objekte, restoran, sportske terene i fudbalski stadion. Predsjednik džemata je Kemal Begić, sekretar Bernard Ferizović, blagajnik Avdo Vojić i član Mirsad Duranović. Džemat ima dobru biblioteku i kompletne uvjete za rad. I ovaj džemat ima sve uvjete za još jednog imama. Od 19. do 26. juna iz Brisbanea prešao sam u Sidney u džemat "Gazi Husrev-beg" kod hafiza Ensara Čutahije i Smitfild kod Jasmin ef. Bekrića. To je ustvari jedan džemat sa dvije džamije. Taj džemat u Sidneyju, ima više svojih objekata i kuća ali i nekoliko desetina dunuma zemlje. Na aerodromu su me dočekala oba imama, i Jasmin i hafiz Ensar ef. Kao što sam prvu noć u Brisbaneu bio na iftaru kod Sifet ef. tako sam u Sidneyju prvu noć bio kod Jasmin ef. Sve vrijeme čitavu heftu sam noćivao u zgradi džemata u društvu hafiza Ensara. U obje džamije ima po 800 članova i po nekoliko stotina na teravijah namazu. Na džumi bude i do 500 a na Bajramu je bilo do 1.000 klanjača. Jedan dan smo zajedno Jasmin ef. hafiz Ensar i ja posjetili našu ambasadu u Canberri i sa tamošnjim Bošnjacima zajedno iftarili i klanjali teraviju. Kakvi su Bošnjaci divan narod koji je sa svojim tadašnjim ambasadorom Fudom Đidićem od vlastitih sredstava napravio zgradu bosanske ambasade. Poslije tolikih patnji i progona taj narod pravi ambasadu svoje zemlje što dovoljno govori o njihovom patriotizmu. Predsjednik Zajednice u Sidneyju je Murat Ljukovac, generalni sekretar Enes Topalović, blagajnik Amir Čampara, sin hadžije Azima. Mutevelija kod hafiza je Muris Delić, a kod Jasmin ef. blagajnik je Huska Kazić. Od uleme koja daje doprinosu radu Islamske zajednice u Sidneyju treba spomenuti još i Osman ef. Balihodžića, Muamera Arnauta, Đenitu Čengi i Selmu Kamberović.

Zaključak

U okviru spoznaje svijeta, života, čovjeka, društva, naroda, zemalja i njihovih običaja putovanja su muslimanu imperativ. Na tlu Australije živi sigurno pola miliona muslimana sa tla Azije, Afrike i Evrope. Bošnjaka muslimana ima do 30 ili čak 40 hiljada. Oni imaju sedam džemata u pet gradova: Perthu, Adelaideu, Melbourneu 2, Brisbaneu i Sidneyju 2. To ne znači da Bošnjaka nema u Camberri, Hobartu, Darwinu, Šibertonu, Brokenhilu i Njjustivelu. Iako sam ja u Australiji boravio svega 33 dana saznao sam da u Australiji ima na desetine i desetine pa možda i preko stotinu mesdžida a i nekoliko desetina džamija sa munarama. Kada su ljudi općenito u pitanju, ljudi u Australiji u odnosu na Evropu, pa sada i SAD, su jednostavniji, prirodniji, pričljiviji, spontaniji, neposredniji, komunikativniji, opušteniji, ležerniji u komunikaciji, te uslužniji, pouzdaniji, preduzumljiviji, sigurniji u sebe i društveniji nego u Evropi. Evo vlastiti primjer i iskustvo. Na putu od Brisbanea za Melbourne moj kofer je imao tri kilograma više od dozvoljene težine. Službenik me upozorio da to košta 70 dolara i zamolio me, u moju korist, da izvadim četiri kilograma i ponese sa sobom u avionu. Tako mi je svojom intervencijom spasio 70 dolara. Drugo, ljudi su u Australiji mnogo mlađi, dinamičniji, i manje sebični

nego u Evropi. Treće, velika prednost Australije u odnosu na Evropu leži u činjenici da je to realna a ne na mitovima, bajkama i historijskim fantazijama, lažno idealna zemlja. Onaj ko putuje u Australiju preporučujem mu da obiđe muzeje Aboridžana, centar i glavni park u Perthu, da upozna i vidi Aboridžane, da u Adelaideu pored centra grada ode na brdo sa kojeg se grad vidi kao na dlanu. U Melbourneu obavezno treba ići na toranj sa kojeg se vidi skoro kompletan grad, običi centar grada, zgradu parlamenta, glavno šetalište, niz rijeku sa obje strane, akvarij, sportske terene i stadion, jer to je grad sporta. Tu je nezaobilazan i akvarij, i kasino ali i zoološki vrt. U Brisbaneu također mora se otići i na brežuljak sa kojeg se vidi panorama grada. Kroz centar grada poučno je prošetati jer doslovce to je grad-park, i grad blage banjske klime. U Sidneyju čitav svijet zna za Operu na vodi, u blizini nje za jedan od najširih mostova na svijetu. Sa tornja se vidi džinovska panorama grada. To je svjetska luka i svjetski velegrad. U Sidneyju, poslije Melbournea, najviše ima Bošnjaka ali i džamija. Neusporedivo to je najskuplji grad u zemlji. Iz Sidneyja može se i autom jer nije previše daleko, između 200 i 300 kilometara skoknuti i do Canberre, glavnog grada zemlje koji ima nekoliko stotina hiljada stanovnika. Glavna

atrakcija u glavnom gradu je zgrada državnog parlamenta, gotovo sva u zemlji koju turisti neprestano posjećuju. U neposrednoj blizini Parlamenta, u okviru časti prema BiH, postavljen je bosanski stećak. Takva čast ukazana je samo nekolicini država. Umalo da ne zaboravim, nedaleko od Brisbanea, možda stotinjak kilometara nalazi se Gold Coast-Zlatna obala, mjesto koje ima plažu dugu 40 kilometara, sa žutim, sitnim kao suza, čistim pijeskom. To je naselje u kome se kineskim i japanskim kapitalom podižu džinovske zgrade. U tom gradu je hotel Versači u kome je konak 1000 dolara i mora se unaprijed rezervirati. Do njega je i hotel Hilton, sav na vodi. Gledajući i obilazeći te slike moći, bogatstva i raskoši pred očima su mi lebdjele izbjeglice iz Afrike koje se guše i dave u Sredozemnom moru ili se smrzavaju uz mađarsku granicu. Razmišljam, mjera i umjerenost, pored pravednosti, razboritosti, mudrosti i hrabrosti je jedna od pet velikih ideja koje vode općem dobru i sreći za sve ljude. Uviđam više nego ikad prije, koliko se Aristotel nikada nije mirio sa dvije krajnosti – sa potpuno siromašnim, ni obijesno bogatim. Njegov ideal društva su u svemu srednje imućni. Neka nam Jedinu Bog podari pamet i mudrost da- ukoliko ne možemo da činimo dobro- da makar ne činimo zlo.

الموجز

نظرة على أستراليا في رمضان

مصطفى سباهيتش

تعتبر كتب الرحلات أحد الأشكال المهمة للأعمال الأدبية في الثقافة الإسلامية. ومن الملاحظ أنها تسير نحو الانقراض نتيجة للتغيرات الثقافية المختلفة. لكن كتب الرحلات ما تزال وسيلة مفيدة لفهم البلاد البعيدة والاطلاع على أشكالها وطبيعة العيش فيها. وتصبح الفائدة منها أكثر إذا كان الوصف مقرونا بتقارير اجتماعية وثقافية ومجتمعية. ويمكننا أن نصل على مثل هذا الاطلاع في مقال "نظرة على أستراليا في رمضان". يطمح هذا البحث أن يقدم معلومات أساسية، تاريخية وديموغرافية وثقافية عن أستراليا، لكن التركيز فيه سيكون على المشيخة الإسلامية البوشناقية في هذا الجزء من العالم ووضعها القانوني، ونموها وعملها عبر التاريخ. يُعرّفنا الكاتب بعدد كبير من جماعات المساجد والأشخاص المتلفين حولها والذين لهم تأثير حاسم في تجميع المجتمع البوشناقي المتناثر في تلك المنطقة. الكلمات الرئيسية: أستراليا، المشيخة الإسلامية، القصص، التشكل الاجتماعي، الفسيولوجيا الاجتماعية.

Summary

A VIEW UPON AUSTRALIA IN THE MONTH OF RAMADAN

Mustafa Spahić

One of the important forms of literature within the Islamic culture is travelogue, though it is undergoing a rapid decline as a result of various cultural changes. But travelogue can still well be a useful source for understanding far-off worlds and learning about their sights and functioning. It is especially effective if it offers, along with a description of places some social and cultural insight. Such insight is given in an essay "A view upon Australia in the month of Ramadan". This article has an ambition to offer some basic historical, demographic and cultural information about Australia. However, the focus of this article is upon the Islamic Community of Bosniaks in this part of the world, their status, historical development and activities. The author here introduces us to a great number of jamaats and their individual members who have a key role in gathering the dispersed Bosniak community in this area.

Key words: Australija, Islamic community, kases, social morphology, social physiology